

УДК: 347.91:347.77(4)

CERIF: S 124, S 144

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_23303A

др Јелена ЂЕРАНИЋ ПЕРИШИЋ*
професор и научни саветник Института за упоредно право
у Београду, Србија

УНИТАРНА ПАТЕНТНА ЗАШТИТА – ИЗАЗОВИ ПОЧЕТКА ПРИМЕНЕ СПОРАЗУМА О ЈЕДИНСТВЕНОМ ПАТЕНТНОМ СУДУ

Сажетак

Дана 1. јуна 2023. савуило је на снагу Споразум о Јединственом патентном суду (СЈПС). С обзиром на то да је Споразум потписан пре десет година, а рад на јединственом систему заштите проналазака у Европи отпочео је више од пола века, често се у европским круговима савуилање Споразума на снагу пореди са светлошћу на крају тунела. Остало је да се види колико је гуљачак тунел и каква је та светлост. Рад настоји да осветли изазове почетка примене СЈПС. Најпре су размислени разлози за одлагање савуилања на снагу СЈПС. Након тога је представљена структура ЈПС и начин избора судија. Затим је истражена комплексност унитарне патентне заштите која се, између осталог, оледа у посвојању унитарног патента заједно са националним и европским патентима и асиметричношћу система решавања патентних спорова. Најослељку је размислена унитарност заштите; другим речима, да ли овако конципирана унитарна патентна заштита дорони смањењу фрагментације патентног режажа у Европи.

* Електронска адреса аутора: ceranicj@gmail.com.

Кључне речи: Унитарни патиенти. – Споразум о Јединственом патиентном суду. – Европски патиенти. – Патиентни спор. – Европска унија.

I Уводне напомене

Дана 1. јуна 2023. ступио је на снагу Споразум о Јединственом патентном суду (СЈПС).¹ Сам Споразум потписан је пре десет година, а рад на јединственом систему заштите проналазака у Европи отпочет је пре више од пола века. Узимајући у обзир ове временске параметре, није изненађујуће што се у европским круговима ступање на снагу Споразума пореди са светлошћу на крају тунела.

Непосредно након оснивања Европских заједница, крајем педесетих година 20. века, препозната је важност успостављања јединственог система заштите проналазака у Европи. Међутим, рад на томе трајао је деценијама због неслагања земаља у вези са одређеним аспектима заштите, поглавито у вези са режимом превођења.

У међувремену је, у октобру 1973. године, у Минхену потписана Конвенција о издавању европских патената, познатија као КЕП. На тај начин успостављен аутономни правни систем за признање европских патената.² Међутим, материјално европско патентно право, на наднационални начин, уређује патентну заштиту проналазака од тренутка подношења европске пријаве до тренутка признања европског патента. После тога, престаје применљивост наднационалних норми, те се европски патент „распада“ на онолико независних националних патената колико има земаља чланица КЕП-а које је пријавилац у европској пријави назначио као државе у којима жели патентну заштиту за свој проналазак. Сваки од тих патената, који се и даље назива „европски патент“, наставља да траје у појединој држави, подвргнут прописима националног патентног права. Његова правна судбина је независна у односу на правну судбину осталих европских патената за исти проналазак, који су признати на основу исте одлуке Европског завода за патенте (ЕЗП).³

Овакав систем заштите има низ мањкавости. Осим што доприноси фрагментацији патентног пејзажа у Европи, као највећи недостаци,

1 Споразум о Јединственом патентном суду (*Unified Patent Court Agreement*, OJ C 175, 20. 6. 2013; даље у фуснотама: СЈПС).

2 Martin Stierle „The Rise of the Unified Patent Court: A New Era“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 54, Nr. 5/2023, 631.

3 Слободан С. Марковић, Душан В. Поповић, *Право интелектуалне својине*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 318.

из перспективе титулара патента, издвајају се: високи трошкови превођења и објављивања, високе таксе за одржавање, сложен административни поступак и правна несигурност.⁴

Стога су и након усвајања КЕП-а, државе чланице ЕУ наставиле да раде на успостављању јединственог система заштите проналазака у ЕУ.⁵ Након неколико неуспелих покушаја, напосматрано је у децембру 2012. године усвојен тзв. патентни законодавни пакет који се састоји од три компоненте: Уредбе о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите,⁶ Уредбе о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења⁷ и Споразума о Јединственом патентном суду.

Уредбе су ступиле на снагу у јануару 2014. године, а почињу да се примењују од датума ступања на снагу СЈПС. Предвиђено је да Споразум ступа на снагу када га ратификује тринаест држава чланица ЕУ које учествују у ближој сарадњи, укључујући Немачку, Француску и Уједињено Краљевство.

Међутим, девет година након што су уредбе ступиле на снагу, и даље је у области унитарне патентне заштите владао *status quo*. Година 2023. донела је битне помаке. У фебруару 2023. године Немачка је ратификовала СЈПС. Споразум је ступио на снагу 1. јуна 2023. што према мишљењу дела доктрине представља почетак нове ере у области патентне заштите проналазака у Европи.⁸

С обзиром на комплексност унитарне патентне заштите, с једне стране, и велика очекивања оних који ступање на снагу СЈПС пореде са светлошћу на крају тунела, рад настоји да размотри колико је дугачак тунел и каква је светлост на крају тунела.⁹ Другим речима,

4 Јелена Теранић, *Унитарни патенти*, Институт за упоредно право – Правни факултет Универзитета у Бањалуци, Београд, 2015, 21–25.

5 Aurora Plomer, „A Unitary Patent for a (Dis)United Europe: The Long Shadow of History“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 46, Nr. 5/2015, 508–533.

6 Уредба (ЕУ) бр. 1257/2012 од 17. децембра 2012. о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите (*Regulation (EU) No 1257/2012 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection*, OJ L 361, 31. 12. 2012).

7 Уредба (ЕУ) бр. 1260/2012 од 17. децембра 2012. о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења (*Council Regulation (EU) No 1260/2012 of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection with regard to the applicable translation arrangements*, OJ L 361, 31. 12. 2012).

8 M. Stierle, 631–633.

9 Florence Hartmann-Vareilles, „The Unitary Patent System: what is this light at the end of the tunnel?“, *ERA Forum*, Vol. 23, Nr. 2/2022, 143–147.

указујући на неке аспекте комплексности, како процедуране, тако и материјалне природе, рад настоји да осветли изазове почетка примене СЈПС. У раду су најпре размотрени разлози због који је одлагано ступање на снагу СЈПС. Након тога представљена је структура ЈПС и начин избора судија ЈПС. Затим је испитана комплексност унитарне патентне заштите која се, између осталог, огледа у постајању унитарног патента заједно са националним и европским патентима и асиметричности система за решавање патентних спорова. Напослетку је размотрена сама унитарност заштите, другим речима да ли овако конципирана унитарна патентна заштита, укључујући и систем решавања патентних спорова, допрноси повећању или смањењу фрагментације европског патентног пејзажа, као једног од највећих изазова заштите проналазака у Европи.

II Одлагање ступања на снагу Споразума о Јединственом патентном суду

Иако је патентни законодавни пакет усвојен у децембру 2012. године, а уредбе ступиле на снагу почетком 2014. године, протеклу деценију обележиле су бројне правне и политичке препреке успостављању унитарне патентне заштите. Предвиђено је да ће уредбе почети да се примењују када СЈПС ступи на снагу. На одлагање ступања на снагу Споразума утицали су нарочито следећи догађаји: 1) тужбе Суду правде ЕУ; 2) излазак Уједињеног Краљевства из ЕУ; и 3) уставне жалбе Уставном суду Немачке.

1. Унитрани патент пред Судом правде ЕУ

Судбина унитарне патентне заштите два пута је била предмет одлучивања Суда правде ЕУ.

Уредбе о унитарној патентној заштити предвиђале су тројезични систем, што значи да се патентни списи преводе на један од три службена језика ЕЗП (енглески, француски, немачки), а само патентни захтеви на преостала два. Две државе чланице ЕУ, Шпанија и Италија, оштро су се противиле оваквом режиму превођења. Стога је, на предлог неколико држава чланица, Савет министара ЕУ 10. марта 2011. донео одлуку о покретању ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите.¹⁰

10 Bonadio Enrico, „The EU Embraces Enhanced Cooperation In Patent Matters: Towards A Unitary Patent Protection System“, *European Journal of Risk Regulation*, Vol. 2, Nr. 3/2011, 416–420.

Ближа сарадња је инструмент права ЕУ предвиђен Оснивачким уговорима којима се одобрава различит положај држава чланица у оквиру неке од политика ЕУ.¹¹ Одлуку о одобрењу ближе сарадње, под условом да у њој учествује најмање девет држава чланица, доноси Савет, као последња инстанца.¹²

Две земље које се нису сложиле са предвиђеним режимом превођења, Шпанија и Италија, у мају 2011. године, поднеле су тужбе против одлуке Савета од 10. марта 2011, којом се одобрава покретање ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите.¹³ У априлу 2013. године Суд правде ЕУ донео је пресуду којом се одбијају тужбе Шпаније и Италије. Интересантно је да је након тога Италија одлучила да се укључи у унитарну патентну заштиту, искористивши могућност предвиђену Оснивачким уговорима, а то је да ближа сарадња остаје отворена за све државе чланице које јој иницијално нису приступиле.¹⁴

У марту 2013. године, Шпанија је поново поднела две тужбе Суду правде ЕУ, овога пута против већ усвојених уредби о унитарној патентној заштити. Пресудама из маја 2015. године Суд правде ЕУ одбио је и ове две тужбе.¹⁵

Дакле, у систему унитарне патентне заштите учествује 25 држава чланица ЕУ. За остатак изван определиле су се само Шпанија и Хрватска.

2. Излазак Уједињеног Краљевства из Европске уније

На референдуму одржаном у јуну 2016. године, Уједињено Краљевство (УК) определило се за излазак из ЕУ. Овакав исход референдума имао је последице на све европске политике, укључујући и унитарну патентну заштиту која у том тренутку још није почела да се примењује.¹⁶

Упркос Брегзиту, у априлу 2018. године УК је ратификовало СЈПС што је указивало на то да ће држава покушати да остане део пројекта.

11 Уговор о Европској унији (*Treaty on European Union*, ОЈ С 326, 26. 10. 2012), чл. 20 ст. 1 тач. 1.

12 УЕУ, чл. 20 ст. 2.

13 Јелена Ђеранић, „Законитост ближе сарадње у области унитарног патента – случај Шпанија и Италија против Савета“, *Правна ријеч*, бр. 37/2013, 111–126.

14 УЕУ, чл. 20 ст. 1 тач. 2.

15 Јелена Ђеранић, „Пресуда Европског суда правде у предмету Краљевина Шпанија против Савета – режим превођења патентних списа унитарног патента“, *Ревизија за европско право*, бр. 1/2016, 93–114.

16 Јелена Ђеранић, „Перспективе унитарне патентне заштите након Брексита“, *Право и њивреда*, бр. 7–9/2017, 275–289.

Међутим, већ 2020. године УК се изјаснило да ипак неће учествовати у унитарној патентној заштити. Будући да ЈПС примењује прописе ЕУ, учешће УК у систему ЈПС, након Брегзита, неспојиво је са независношћу судства УК у односу на Суд правде ЕУ. Стога се у јулу 2020. године УК повукло из СЈПС.

3. Уставне жалбе Уставном суду Немачке

Упркос Брегзиту, 2017. године чинило се да ће СЈПС ступити на снагу. Да би до тога дошло, потребно је било да га ратификује најмање тринаест држава чланица, укључујући Француску, Немачку и (након Брегзита) Италију.¹⁷ Немачка је била последња од три земље које су биле обавезне да ратификују Споразум и депонују инструменте о ратификацији како би СЈПС ступио на снагу. Међутим, непосредно након првог немачког покушаја ратификације, поднета је прва уставна жалба са аргументацијом да је немачки закон којим је потврђен СЈПС усвојен без потребног кворума у парламенту. Сходно томе, Савезни уставни суд затражио је од немачког савезног председника да не потпише тај акт. Након што је немачки парламент 26. новембра 2020. исправио грешку и потврдио Закон двотрећинском већином, ратификација је заустављена други пут. Наиме, поднете су две жалбе на Закон о ратификацији због повреде основних права. Савезни уставни суд је 23. јуна 2021. жалбе одбио уз аргументацију да њихови подносиоци нису успели да, у довољној мери, поткрепе тврдње о повреди основних права.

Најзад, 17. фебруара 2023. Немачка је ратификовала СЈПС и он је ступио на снагу 1. јуна 2023.

III Јединствени патентни суд

Споразум о Јединственом патентом суду потписале су 24 државе чланице ЕУ, изузев Шпаније, Хрватске и Пољске. У овом тренутку, ЈПС је специјализовани суд за седамнаест земаља, које су ратификовале Споразум и у перспективи 24 државе чланице ЕУ када ратификују СЈПС.

Будући да СЈПС садржи 89 чланова, представљање свих одредаба превазилази границе овог рада. Стога ће бити разморене само одредбе које се односе на структуру ЈПС и избор судија ЈПС, а које су интересантне у контексту изазова почетка примене СЈПС.

17 Предвиђено је да је неопходно да СЈПС ратификују оне државе чланице ЕУ које имају највише патентних пријава. Пресек је рађен 2012. године, и поред Француске, Немачке и УК, на четвртм месту је била Италија.

1. Структура Јединственог патентног суда

Јединствени патентни суд састоји се од Суда прве инстанце, Апелационог суда и Регистра.¹⁸ Децентрализовани Суд прве инстанце подељен је на одељења. У његовом саставу се налазе три различита типа одељења: локална, регионална и централно одељење.¹⁹

Државе потписнице Споразума дуго нису могле да се договоре у погледу седишта новог правосудног органа за решавање патентних спорова. Знано се да ће земља у којој буде успостављено седиште Суда, осим економске користи, уживати и углед у свету иновација.²⁰ Стога не изненађује да три велике економије ЕУ – Немачка, Француска и Уједињено Краљевство, више од пола године нису могле да се усагласе. Свака је лобирала да седиште буде на њеној територији, односно у Минхену, Паризу или Лондону.²¹

Најзад, 2012. године постигнут је компромис тако што је предвиђено да седиште централног одељења буде у Паризу, а тематске јединице у Лондону и Минхену.²² Апелациони суд је смештен у Луксембургу, као и Регистар, а Центар за обуку судија у Будимпешти, док су патентна арбитража и Центар за медијацију подељени између Лисабона и Љубљане. Будући да се Уједињено Краљевство определило за излазак из ЕУ, касније и повукло из Споразума, морало је доћи до прерасподеле седишта тематских јединица. Централна јединица остала је у Паризу, а тематске јединице распоређене су између Минхена и Милана.

Свака држава потписница СЈПС може да захтева успостављање локалног одељења коме се касније одређује седиште.²³ Држава може тражити највише четири локална одељења уколико има сто или више патентних парница годишње током три узастопне године.²⁴ За сада овај услов испуњава само Немачка.

Регионална одељења могу да се успоставе за две или више држава које заједнички одреде своје седиште, а суђења се могу одвијати на више локација. Већа регионалних одељења чине двоје судија из државе у којој је установљено регионално одељење и трећи из неке друге државе чланице.²⁵

18 СЈПС, чл. 6 ст. 1.

19 СЈПС, чл. 7 ст. 1.

20 Такав углед нпр. ужива Лондон у свету финансија или Силицијумска долина у области истраживања и развоја.

21 Ј. Теранић (2015а), 67–68.

22 СЈПС, чл. 7 ст. 2.

23 СЈПС, чл. 7 ст. 3.

24 СЈПС, чл. 7 ст. 4.

25 СЈПС, чл. 7 ст. 5.

Сва одељења Суда прве инстанце имају међународни састав и суде у већима која чине двоје судија.²⁶ Свако локално одељење у држави чланице потписници које, током периода од три године пре или после ступања на снагу СЈПС, има мање од 50 предмета годишње, заседа у већу које чине један правно квалификовани судија националности државе чланице у којој је успостављено локално одељење и двоје правно квалификованих судија из других држава чланица.²⁷ За локална одељења која имају више од педесет предмета годишње, предвиђено је да веће чине двоје националних и један страни судија.²⁸ Страни судија би требало да допринесе повећању ефикасности рада локалног одељења.

На захтев једне од страна, свако веће, локално или регионално одељење, може да тражи од председника Суда прве инстанце да му додели додатног технички квалификованог судију са квалификацијама и искуством у одговарајућој техничкој области. Такав захтев може да поднесе пошто је саслушало стране у поступку и проценило да је то прикладно.²⁹ Поред тога, могуће је да се стране сложе да о њиховом предмету суди један правно квалификовани судија по убрзаном поступку.³⁰

На основу СЈПС-а, адвокати који су овлашћени за представљање пред националним судовима држава чланица, потписница СЈПС-а, представљају стране у поступку пред ЈПС-ом.³¹ Алтернативно, стране у поступку могу представљати и правници који имају право да раде као професионални представници пред ЕЗП и поседују одговарајуће квалификације у патентним парницама.³²

Будући да је ЈПС успоставио јединствени процесни систем у Европи, обе категорије овлашћених представника похађаће обуке у вези са релевантним правилима поступка и патентним правом ЕУ.³³

2. Судије Јединственог патентног суда

Споразум предвиђа две категорије судија: правно квалификоване судије и технички квалификоване судије.³⁴ Судије морају бити

26 СЈПС, чл. 8 ст. 1.

27 СЈПС, чл. 8 ст. 2.

28 СЈПС, чл. 8 ст. 3.

29 СЈПС, чл. 8 ст. 5.

30 СЈПС, чл. 8 ст. 7.

31 СЈПС, чл. 48 ст. 1.

32 СЈПС, чл. 48. ст. 2.

33 F. Hartmann-Vareilles, 146.

34 Julia Zöchling, „Specialised patent judges and the interactions of patent law with other areas of law“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Im-*

држављани државе чланице потписнице СЈПС-а који испуњавају највише критеријуме за обављање судијске функције у својој земљи. Поред тога, судије морају имати искуства у области патентних парница и добро знаће бар једног од страних језика ЕЗП-а.³⁵

Правно квалификоване судије морају имати квалификације које се траже за обављање судијске функције у држави потписници Споразума.³⁶ Технички квалификоване судије морају имати универзитетску диплому и доказе о стручности у области технологије, као и доказе о познавању грађанског права и поступака релевантних за патентне парнице.³⁷

У погледу начина избора судија, кандидати подносе пријаве директно ЈПС-у. Саветодавни одбор ЈПС-а утврђује листу најпогоднијих кандидата за обављање судијске функције, а на основу те листе Управни одбор ЈПС-а именује судије.

Саветодавни одбор ЈПС-а чине патентне судије и стручњаци за патентно право и патентне парнице са највишим признатим квалификацијама.³⁸ Управни одбор састоји се од по једног представника из сваке државе потписнице СЈПС. Европска комисија присуствује састанцима Управног одбора, али само у својству посматрача.³⁹

IV Комплексност система унитарне патентне заштите

Неспорно је да је унитарна патентна заштита веома комплексна. На њену комплексност утиче пре свега постојање унитарног патента заједно са европским и националним патентима и асиметрија система решавања патентних спорова. Тиме се ствара вишеслојни систем патентне заштите у Европи. Подносилац захтева за патентну заштиту има слободу избора. Након што ЕПО, као међународна организација, призна европски патент (скуп националних патената), титулар патента може да захтева унитарно дејство, чиме добија унитарни патент који обезбеђује унитарну патентну заштиту у 25 држава чланица ЕУ.

provements and Alternatives (eds. Luc Desaunettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023, 347–356.

35 СЈПС, чл. 15 ст. 1.

36 СЈПС, чл. 15 ст. 2.

37 СЈПС, чл. 15 ст. 3.

38 СЈПС, чл. 14 ст. 1.

39 СЈПС, чл. 12 ст. 1.

1. Постојање унитарног патента заједно са европским и националним патентима

Заштита проналазака европским патентом са унитарним дејством (унитарним патентом) представља додатну могућност за титуларе патентата у ЕУ. Унитарни патент постоји заједно са европским и националним патентима, што Европу чини јединим регионом у свету који, поред националног, има још три нивоа патентне заштите проналазака.⁴⁰

Захваљујући овако конципираној унитарној патентној заштити, европски патентни пејзаж познаје четири категорије, тј. четири система патентне заштите, и то:⁴¹

- 1) Традиционални национални патент који признаје национални патентни завод и за који је надлежан национални суд;
- 2) Традиционални европски патент, који признаје ЕЗП, а који је изузет из надлежности ЈПС-а (*opt-out*),⁴² те су за европски патент, који заправо представља сноп националних патената, надлежни судови држава чланица у којима је признат;
- 3) Европски патент, који признаје ЕЗП и за који је надлежан ЈПС у државама чланицама које су ратификовале СЈПС;
- 4) Унитарни патент који признаје ЕЗП и за који је надлежан ЈПС, без могућности да буде изузет (*opt-out*) из његове надлежности.

Према томе, корисници имају могућност избора између ова четири система заштите. Штавише, могу се одредити и за комбинације различитих система. Овај принцип који корисницима омогућава да сами одаберу систем патентне заштите проналазака назива се принцип слободе избора или принцип добровољности (*principle of optionality*).

Сам СЈПС суду предвиђа надлежност ЈПС-а и за класични европски патент и за европски патент са унитарним дејством – унитарни патент. Могућност да и за класични европски патент буде надлежан

40 The Economist, The EU's unitary patent: Yes, ja, oui, no, no, 2012, доступно на адреси: <http://www.economist.com/news/business/21568436-after-40-years-trying-europe-has-unified-patent-system-sort-yes-ja-oui-no-no>, 12. 8. 2023.

41 Heinz Goddar, Konstantin Werner, „The lack of harmonization and consequently fragmentation in the patent field“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Improvements and Alternatives* (eds. Luc Desauettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023, 206.

42 Marie Liens, Thomas Leconte, Stéphanie Rollin de Chambonas, „Practitioner's view on the on the UPC and opt-out“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Improvements and Alternatives* (eds. Luc Desauettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023, 427–438.

ЈПС представља додатни квалитет за европски патент, у смислу да европски патент више није само резултат „рационализације поступка признања“.⁴³ Међутим, услед примене механизма ближе сарадње и одсуства хармонизације неких значајних аспеката патентне заштите, и даље у ЕУ није успостављено јединствено тржиште патената. Наиме, на класични европски патент и европски патент са унитарним дејством примењују се различити закони у вези са статусом патента као предмета својине. Осим тога, европски патент, за разлику од унитарног, може бити изузет из надлежности ЈПС.⁴⁴

2. Асиметричност система

Јединствени патентни суд је, у овом тренутку, специјализовани суд за седамнаест држава чланица и у перспективи 24 државе чланице; другим речима, још седам земаља је потписало, али није ратификовало СЈПС. Три државе чланице ЕУ, Шпанија, Пољска и Хрватска, одбиле су да учествују у систему ЈПС-а. Сама чињеница да су се три земље определиле да не учествују у овом систему доприноси асиметричности европског система за решавање патентних спорова.

Асиметричност ће посебно доћи до изражаја током прелазног периода. Јединствени патентни суд има искључиву надлежност за спорове који у вези са унитарним патентом и конкурентну надлежност са националним судовима за решавање спорова у вези са тзв. „класичним“ европским патентом у току прелазног периода од седам година (који се може продужити на четрнаест година). Након прелазног периода, ЈПС ће такође имати искључиву надлежност над европским патентима у државама чланицама ЕУ које учествују у систему ЈПС-а. Само ће национални патенти остати изван надлежности ЈПС. Током прелазног периода, титулари европских патената имају могућност да изузму (*opt-out*) свој патент из надлежности ЈПС, све до самог почетка поступка пред ЈПС. Међутим, када ЈПС покрене поступак по тужби, европски патент не може бити изузет из његове надлежности. Стога ће ЈПС своју надлежност за прве спорове о унитарном патенту заснивати превасходно на месној надлежности (*ratione loci*).⁴⁵

Упркос комплексности и вишеслојности патентног система у Европи, нова унитарна патентна заштита требало би да има низ предности. Успостављањем ефикасног форума за спровођење и оспоравање

43 Nina Machek, „How ‘Unitary’ is the Unitary Patent?“, доступно на адреси: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2407357, 12. 8. 2023, 42.

44 *Ibid.*, 43.

45 F. Hartmann-Vareilles, 144.

патената у Европи, очекује се да ће ЈПС умањити број паралелних парница у различитим земљама, повећати правну сигурност кроз хармонизовану судску праксу у области повреде и признања патената, и обезбедити брже судске поступке.⁴⁶

V Унитарност заштите?

Један од основних мотива за увођење унитарног патента и ЈПС јесте фрагментација патентне заштите у Европи. Међутим, ни унитарни патентни пакет није успео да елиминише фрагментацију патентне заштите на европском континенту. Фрагментација се иначе испољава у два облика, као тзв. „материјална фрагментација“ и тзв. „територијална фрагментација“. Материјална фрагментација огледа се у томе да се у оквиру унитарне патентне заштите на исте или сличне првне ситуације примењују различите одредбе материјалног права. Територијална фрагментација подразумева да се у различитим државама чланица ЕУ на исте или сличне правне ситуације примењују различити прописи.

Начин на који је конципирано решавање патентних спорова СЈПС-ом може имати импликације на фрагментацију патентног пејзажа у Европи. Управо разматрањем материјалне и територијалне фрагментације, рад настоји да одговори на питање колико унитарни патент заправо оправдава назив „унитаран“?

1. Материјална фрагментација

Под материјалном фрагментацијом патентног система подразумева се да се у оквиру унитарне патентне заштите на исте или сличне правне ситуације примењују различите одредбе материјалног права. Она може бити последица постојања више нивоа, тј. више система патентне заштите у Европи, што имплицира могућност избора између њих и/или може бити последица упућивања у одређеним ситуацијама на национално законодавство држава чланица ЕУ које учествују у ближој сарадњи

а) Принципи слободе избора

Унитарни патент постоји заједно са националним и европским патентима, што Европу чини јединим регионом у свету који, поред националног, има још три нивоа патентне заштите проналазака. Захваљујући принципу слободе изборе или принципу добровољности (*principle of*

46 *Ibid.*, 144–145.

optionality), корисницима је омогућено да сами одаберу систем патентне заштите проналазака.

У погледу саме унитарности заштите, принцип слободе избора може да утиче на продубљивање фрагментације. Овај принцип *per se* нема негативну конотацију јер омогућава титулару патента да изабере систем који најбоље одговара његовим потребама и интересима. Међутим, друга страна медаље примене овог принципа је да се четири нивоа патентне заштите проналазака у Европи преклапају и имплицирају постојање паралелних прописа и судских надлежности. У том смислу веома је битно да се успостави однос сарадње између Суда правде ЕУ и Јединственог патентног суда, а у циљу хармонизације судске праксе. Уколико Суд правде ЕУ и ЈПС не нађу начин да проактивно консолидују различите нивое заштите, врло је вероватно да ће конфликти у тумачењу права довести до суштинске фрагментације, угрожавајући саму идеју унитарне патентне заштите.⁴⁷

б) Ујућивање на националне ѿройисе држава чланица ЕУ

Уредба о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите упућује на национално право држава чланица⁴⁸ у погледу неких веома значајних питања, као што су права ранијег корисника, промета имовинскоправних овлашћења која чине садржину унитарног патента и принудне лиценце.⁴⁹

Иако се већина критичара овако конципираног система унитарне патентне заштите сложила са тим да су нека упућивања на национално право неизбежна (нпр. у вези са прометом имовинскоправних овлашћења која чине садржину унитарног патента),⁵⁰ чини се да унитарни патентни пакет не обезбеђује минимум униформности и транспарентности

47 N. Machek, 59.

48 Johanna Östlund, „Impact on patent owners caused by use of national law in the Unified Patent Court“, доступно на адреси: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=9104504&fileId=9106948>, 15. 8. 2023.

49 Hanns Ullrich, „Patent Dependency under European and European Union Patent Law – A Regulatory Gap“, *Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper*, No. 23–04/2023, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/patent-dependency-under-european-and-european-union-patent-law-a-regulatory-gap.html>, 15. 8. 2023, 1–56.

50 Reto Hilty, Thomas Jaeger, Matthias Lamping, Hans Ullrich, „The Unitary Patent Package: Twelve reasons for concern“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 12–12, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/the-unitary-patent-package-twelve-reasons-for-concern.html>, 15. 8. 2023, 2.

за учеснике на тржишту.⁵¹ Након свих компромиса, оно што је остало од раскошног пројекта успостављања јединственог система заштите проналазака у ЕУ, заправо је скромни патентни пакет који садржи само онолико права ЕУ да би се уопште могао сматрати патентом ЕУ. У погледу осталих питања, нови систем патентне заштите проналазака у ЕУ ослања се на међународно право и национална права.⁵² Такво решење ипак није оно што се очекивало, посебно у контексту растућег значаја преноса и лиценци, и с тим у вези потребе за транспарентношћу и једнаким приступом тржишту свих учесника, а у циљу повећања конкурентности Европе на светском тржишту.⁵³

2. Територијална фрагментација

Територијална фрагментација подразумева да се у различитим државама чланицама ЕУ, на исте или сличне правне ситуације, примењују различити прописи. Овај облик фрагментације узрокован је пре свега применом механизма ближе сарадње и тзв. *forum shopping*-ом.⁵⁴

а) Ближа сарадња

Утицај који ће територијална фрагментација, проузрокована применом механизма ближе сарадње, имати на унитарну природу унитарног патента тешко је предвидив. У овом тренутку, не зна се да ли ће ближа сарадња трајно онемогућити успостављање јединственог система заштите проналазака у ЕУ или ће, као привремени инструмент, мотивисати државе чланице, које се иницијално нису укључиле, да то учине. Државе чланице ЕУ које не учествују у ближој сарадњи немају право да утичу на доношење одлука у оквиру ближе сарадње. Аргумент немогућности утицаја на одлучивање може бити јак мотивациони фактор за те земље, што је својевремено потврђено на примеру Италије.⁵⁵

51 Јелена Ђеранић, „Примена националних прописа држава чланица ЕУ у оквиру система унитарне патентне заштите“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2015, 73–87.

52 Hanns Ullrich, „Harmonizing Patent Law: The Untamable Union Patent“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 2012–03, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/de/publikationen/details/harmonizing-patent-law-the-untameable-union-patent.html>, 15. 8. 2023, 25.

53 *Ibid.*, 37 fn. 123.

54 Ј. Ђеранић (2015а), 129.

55 *Ibid.*, 149.

б) *Forum shopping*

Пракса тзв. *forum shopping*-а појављује се када тужилац има могућност избора суда пред којим ће покренути поступак. Наравно, он се опредељује за онај суд, који по својим карактеристикама и начину рада најбоље одговара специфичностима његовог случаја.⁵⁶

Управо због принципа слободе избора (*principle of optionality*), постоји опасност од пролиферације судова, у смислу да се не зна који ће суд бити надлежан да тумачи и примењује патентно право у Европи. Међутим, у јавној расправи се занемарује чињеница да оваква пракса већ постоји у оквиру постојећег система заштите, не само на међународном нивоу, већ и на националним нивоима.⁵⁷ Искуства указују на то да *forum shopping* нема нужно негативне последице. Напротив, примена института *forum shopping*-а, омогућава тужиоцима да најбоље заштите своје интересе, а мотивише судове да покажу највиши квалитет у раду како би остали конкурентни.

Наравно, могуће је да пракса избора система патентне заштите и *forum shopping*-а ослаби развој хомогеног патентног права у Европи.⁵⁸ Међутим, у овом стадијуму, када је СЈПС тек ступио на снагу, нема довољно елемената да се о томе дају оцене. Остаје да се претпостави да ће ЈПС у сваком појединачном предмету узимати у обзир све релевантне факторе и пажљиво балансирати интересе када врши своје дикреционо право. Осим тога, Апелациони суд може деловати као регулаторна власт.⁵⁹

VI Завршне напомене

Пројекат успостављања унитарне патентне заштите остаће запамћен и по великом расколу између академских кругова и политичких елита. Стиче се утисак да су се припадници академског миљеа утркивали у томе ко ће сликовитије, наравно увек у негативном контексту, дочарати унитарни патент. Називали су га „сумњивом сенком оригиналног плана“,⁶⁰ „монструозним“,⁶¹ „неукротивим ство-

56 M. Liens, T. Leconte, S. Rollin de Chambonas, 331–332.

57 *Forum shopping* одавно постоји у Немачкој као земљи која има највећи број патентних парница у Европи.

58 N. Machek, 61.

59 *Ibid.*, 50.

60 Thomas Jaeger, „What’s in the Unitary Patent Package?“, *Max Plank Institute for Innovation and Competition Research Paper*, No. 14–08, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/whats-in-the-unitary-patent-package.html>, 15. 8. 2023, 8.

61 H. Ullrich (2012), 5.

рењем са бројним пипцима“,⁶² „ванбрачним дететом патента Уније“.⁶³

Очигледно је да унитарни патент донекле заостаје у односу на оно што његово име обећава. Ипак, овај систем требало би да има низ предности, које се огледају у смањењу броја паралелних спорова у различитим земљама, унапређењу правне сигурности кроз хармонизовану судску праксу, обезбеђењу бржих судских поступака и смањењу трошкова за титуларе патента захваљујући једној релативно ниској накнади за обнављање и уштеде у трошковима превођења. Наравно, све то би требало да допринесе повећању конкурентности ЕУ на светском тржишту.

У овом тренутку, неколико недеља након што је СЈПС суду ступио на снагу, преурањено је дати коначни суд о томе да ли ће нови систем обезбедити ефикаснију и јефтинију заштиту. Чини се да унитарна патентна заштита, заједно са новим системом решавања патентних спорова, јесте напредак у односу на постојеће стање или му бар представља озбиљну алтернативу. А време ће најбоље показати да ли овако конципирана заштита може да одговори на потребе корисника у Европи.

Коришћена литература

Goddard Heinz, Werner Konstantin, „The lack of harmonization and consequently fragmentation in the patent field“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Improvements and Alternatives* (eds. Luc Desautettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023.

Enrico Bonadio, „The EU Embraces Enhanced Cooperation In Patent Matters: Towards A Unitary Patent Protection System“, *European Journal of Risk Regulation*, Vol. 2, Nr. 3/2011.

Zöchling Julia, „Specialised patent judges and the interactions of patent law with other areas of law“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Improvements and Alternatives* (eds. Luc Desautettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023.

Jaeger Thomas, „What’s in the Unitary Patent Package?“, *Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper*, No. 14–08, доступно

62 *Ibid.*

63 Hanns Ullrich, „Select from Within The System: The European Patent With Unitary Effect“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 12–11, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/select-from-within-the-system-the-european-patent-with-unitary-effect.html>, 15. 8. 2023, 5.

- на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/whats-in-the-unitary-patent-package.html>, 15. 8. 2023.
- Liens Marie, Leconte Thomas, Rollin de Chambonas Stéphanie, „Practitioner’s view on the on the UPC and opt-out“, *The Unitary Patent Package & Unified Patent Court Problems, Possible Improvements and Alternatives* (eds. Luc Desautettes-Barbero, Fernand de Visscher, Alain Strowel, Vincent Cassiers), Ledizioni, Milano, 2023.
- Марковић Слободан С., Поповић Душан В., *Право интелектуалне својине*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013. (Marković Slobodan S., Popović Dušan V., *Pravo intelektualne svojine*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013)
- Machek Nina, „How ‘Unitary’ is the Unitary Patent?“, доступно на адреси: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2407357, 12. 8. 2023.
- Östlund Johanna, „Impact on patent owners caused by use of national law in the Unified Patent Court“, доступно на адреси: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=9104504&fileOid=9106948>, 15. 8. 2023.
- Plomer Aurora, „A Unitary Patent for a (Dis)United Europe: The Long Shadow of History“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 46, Nr. 5/2015.
- Stierle Martin „The Rise of the Unified Patent Court: A New Era“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 54, Nr. 5/2023.
- Теранић Јелена, „Законитост ближе сарадње у области унитарног патента – случај Шпанија и Италија против Савета“, *Правна ријеч*, бр. 37/2013. (Ćeranić Jelena, „Zakonitost bliže saradnje u oblasti unitarnog patenta – slučaj Španija i Italija protiv Saveta“, *Pravna riječ*, br. 37/2013)
- Теранић Јелена, *Унитарни патенти*, Институт за упоредно право – Правни факултет Универзитета у Бањалуци, Београд, 2015. (цитирано као Ј. Теранић [2015a]) (Ćeranić Jelena, *Unitarni patent*, Institut za uporedno pravo – Pravni fakultet Univerziteta u Banjaluci, Beograd, 2015. (citirano kao J. Ćeranić [2015a]))
- Теранић Јелена, „Примена националних прописа држава чланица ЕУ у оквиру система унитарне патентне заштите“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2015. (цитирано као Ј. Теранић [2015b]) (Ćeranić Jelena, „Primena nacionalnih propisa država članica EU u okviru sistema unitarne patentne zaštite“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2015. (citirano kao J. Ćeranić [2015b]))

- Ђеранић Јелена, „Пресуда Европског суда правде у предмету Краљевина Шпанија против Савета – режим превођења патентних списа унитарног патента“, *Ревивија за евројско љраво*, бр. 1/2016. (Ѕеранић Јелена, „Presuda Evropskog suda pravde u predmetu Kraljevina Španija protiv Saveta – režim prevođenja patentnih spisa unitarnog patenta“, *Revija za evropsko pravo*, br. 1/2016)
- Ђеранић Јелена, „Перспективе унитарне патентне заштите након Брек-сита“, *Право и љривреда*, бр. 7–9/2017. (Ѕеранић Јелена, „Perspektive unitarne patentne zaštite nakon Breksita“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2017)
- Ullrich Hanns, „Harmonizing Patent Law: The Untamable Union Patent“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 2012–03, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/de/publikationen/details/harmonizing-patent-law-the-untameable-union-patent.html>, 15. 8. 2023.
- Ullrich Hanns, „Patent Dependency under European and European Union Patent Law – A Regulatory Gap“, *Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper*, No. 23–04/2023, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/patent-dependency-under-european-and-european-union-patent-law-a-regulatory-gap.html>, 15. 8. 2023.
- Ullrich Hanns, „Select from Within The System: The European Patent With Unitary Effect“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 12–11, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/select-from-within-the-system-the-european-patent-with-unitary-effect.html>, 15. 8. 2023. (ци-тирано као Н. Ullrich [2012a])
- Hartmann-Vareilles Florence, „The Unitary Patent System: what is this light at the end of the tunnel?“, *ERA Forum*, Vol. 23, Nr. 2/2022.
- Hilty Reto, Jaeger Thomas, Lamping Matthias, Ullrich Hans, „The Unitary Patent Package: Twelve reasons for concern“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, No. 12–12, доступно на адреси: <https://www.ip.mpg.de/en/publications/details/the-unitary-patent-package-twelve-reasons-for-concern.html>, 15. 8. 2023.

Jelena ČERANIĆ PERIŠIĆ, PhD

Professor, Principal Research Fellow at the Institute of Comparative Law in Belgrade, Serbia

CHALLENGES OF UNITARY PATENT PROTECTION – THE BEGINNING OF IMPLEMENTATION OF THE AGREEMENT ON A UNIFIED PATENT COURT

Summary

On June 1, 2023, the Agreement on the Unified Patent Court (UPC) entered into force. The Agreement was signed ten years ago, and the work on unified patent protection began more than a half century ago. Therefore, the beginning of implementation of the Agreement is compared to the light at the end of the tunnel. It remains to be seen how long the tunnel is and what is that light. The paper seeks to shed light on the beginning of the implementation of the Agreement and its challenges. First, the reasons for delaying its entry into force are discussed. Then the structure of the UPC and the appointment of judges are presented. Thereafter, the complexity of the unitary patent protection is analyzed. Finally, the unitary nature of the protection is considered in order to examine whether the unitary patent protection contributes to reducing the fragmentation of the European patent landscape.

Key words: *Unitary Patent. – Agreement on a Unified Patent Court. – European Patent. – Patent Disputes. – European Union.*

Датум пријема рада: 20. 8. 2023.

Датум прихватања рада: 15. 9. 2023.